

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA EKONOMICKO-SPRÁVNÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2023

Barbora Jirmannová

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

Pravomoci prezidenta podle ústavního systému ČR
Bakalářská práce

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Barbora Jirmannová**
Osobní číslo: **E19058**
Studijní program: **B0488A050001 Hospodářská politika a veřejná správa**
Specializace: **Veřejná ekonomika a správa**
Téma práce: **Pravomoci prezidenta podle ústavního systému ČR**
Zadávací katedra: **Ústav správních a sociálních věd**

Zásady pro vypracování

Cílem práce je analyzovat postavení a pravomoci prezidenta republiky podle ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy České republiky, dalších ústavních zákonů a navazujících právních předpisů. Součástí práce bude analýza judikatury soudů (zejména Ústavního soudu a Nejvyššího správního soudu) týkající se pravomocí prezidenta republiky od roku 1993 do současnosti. Na základě zjištěných poznatků bude provedena syntéza.

Osnova:

- Postavení prezidenta v ústavním systému ČR.
- Prezidentské pravomoci v ČR.
- Soudní kontrola prezidenta republiky.
- Analýza judikatury soudů ohledně pravomocí prezidenta.
- Analýza protiústavního jednání prezidenta ČR.

Rozsah pracovní zprávy: **35 stran**
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

GERLOCH, A., HŘEBEJK J. a ZOUBEK V. *Ústavní systém České republiky*. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISNB 978-80-7380-423-7.
KLÍMA, K. *O právu ústavním*. Praha: Wolters Kluwer, 2012. ISNB 978-80-7357-757-5.
KOUDELKA, Z. *Prezident republiky*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018. ISNB 97-80-7502-126-7.
PAVLÍČEK, V. *Ústavní právo a státověda: 1. díl obecná státověda*. Praha: Leges, 2014. ISNB 978-80-7502-053-6.
ŠIMÍČEK, V. (ed.) *Postavené prezidenta v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2008. ISNB 978-80-210-4520-0.

Vedoucí bakalářské práce: **JUDr. Martin Šmíd, Ph.D.**
Ústav správních a sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce: **1. září 2022**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2023**

prof. Ing. Jan Stejskal, Ph.D. v.r.
děkan

L.S.

doc. Ing. Jan Černožorský, Ph.D. v.r.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 1. září 2022

Prohlašuji:

Práci s názvem Právomoci prezidenta podle ústavního systému ČR jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 30.6.2023

Barbora Jirmannová v. r.

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych ráda poděkovala panu JUDr. Martinu Šmídovi, Ph.D., za cenné rady, vstřícnost a trpělivost při zpracování této bakalářské práce. Velké díky patří také mé rodině, přátelům, a především Petru Vaňkovi za podporu a motivaci po celou dobu mého studia.

ANOTACE

Cílem bakalářské práce je analyzovat postavení a pravomoci prezidenta republiky podle ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy České republiky, dalších ústavních zákonů a navazujících právních předpisů. Součástí práce bude analýza judikatury soudů (zejména Ústavního soudu a Nejvyššího správní soudu) týkající se pravomocí prezidenta republiky od roku 1993 do současnosti.

KLÍČOVÁ SLOVA

prezident, pravomoci prezidenta, Ústava, ústavní systém České republiky, Ústavní soud

TITLE

Powers of the President according to the constitutional system of the Czech Republic

ANNOTATION

The aim of the bachelor's thesis is to analyze the position and powers of the President of the Republic according to Constitutional Act No. 1/1993 Coll., the Constitution of the Czech Republic, other constitutional laws and subsequent legal regulations. Part of the work will be an analysis of the jurisprudence of the courts (especially the Constitutional Court and the Supreme Administrative Court) regarding the powers of the President of the Republic since 1993 to the present.

KEYWORDS

president, powers of the president, constitution, constitutional system of the Czech Republic, Constitutional Court

OBSAH

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	8
SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK	9
ÚVOD.....	11
1 POSTAVENÍ PREZIDENTA V ÚSTAVNÍM SYSTÉMU ČR.....	12
1.1 Základní pojmy	12
1.1.1 Ústavní právo	12
1.1.2 Ústavní pořádek	12
1.1.3 Demokratický právní stát.....	13
1.1.4 Ústavní činitelé republiky	14
1.1.5 Moc výkonná	15
1.2 Postavení prezidenta republiky	16
1.2.1 Hlava státu	16
1.2.2 Volba prezidenta republiky.....	16
1.2.3 Složení slibu.....	17
1.2.4 Odpovědnost a imunita prezidenta republiky	17
1.2.5 Zastupování prezidenta republiky.....	18
1.3 Zánik funkce prezidenta.....	19
1.3.1 Abdikace	19
1.3.2 Úplynutí volebního období	19
1.3.3 Smrt prezidenta	19
1.3.4 Neslučitelnost funkcí (inkompatibilita)	19
2 PREZIDENTSKÉ PRAVOMOCI V ČR.....	20
2.1 Rozdělení pravomocí	20
2.2 Výlučné (autonomní) prezidentské pravomoci.....	21
2.2.1 Právo jmenovat ze soudců předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu	22
2.2.2 Právo vrátit Parlamentu přijatý zákon	22
2.2.3 Právo odpouštět a zmírňovat tresty uložené soudem.....	23
2.3 Kontrasignované prezidentské pravomoci.....	23
2.3.1 Kontrasignace	24
2.3.2 Právo udělovat amnestii.....	25
2.4 Delegace pravomocí	25

2.5	Akty prezidenta republiky	26
2.5.1	Právní forma aktů prezidenta	26
2.5.2	Náležitosti rozhodnutí prezidenta	27
2.5.3	Soudní přezkum aktů prezidenta.....	28
3	ANALÝZA JUDIKATURY – STATISTICKÁ ČÁST	29
3.1	Statistická analýza rozhodnutí Ústavního soudu	29
3.2	Statistická analýza rozhodnutí Nejvyššího správního soudu.....	33
4	ANALÝZA JUDIKATURY – VYBRANÉ JUDIKÁTY.....	36
4.1	Judikát Pl. ÚS 87/06	36
4.1.1	Rozhodnutí Ústavního soudu.....	37
4.1.2	Názory veřejnosti	38
4.2	Judikát Pl. ÚS 12/17	38
4.2.1	Rozhodnutí Ústavního soudu.....	39
4.2.2	Názory veřejnosti	40
4.3	Judikát 4 Aps 3/2005–35	40
4.3.1	Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu	41
4.4	Shrnutí.....	42
	ZÁVĚR	43
	POUŽITÉ ZDROJE	44
	SEZNAM PŘÍLOH.....	46

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulka 1: Přehled počtu podání v letech 1993–2023	29
Tabulka 2: Přehled počtu obdržených žalob v letech 2003–2023.....	33
Graf 1: Navrhovatelé zahájení řízení – věcný rejstřík „prezident republiky“	30
Graf 2: Poměr rozhodnutí vydaných v plénu a tříčlennými senáty	31
Graf 3: Poměr forem rozhodnutí ÚS	32
Graf 4: Výroky ÚS.....	32
Graf 5: Zařazení do rejstříků.....	34
Graf 6: Poměr forem rozhodnutí NSS	35
Graf 7: Výroky NSS	35

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

Ads – řízení o kasačních stížnostech ve věcech důchodového pojištění, nemocenského pojištění, zdravotního pojištění, nemocenské péče v ozbrojených silách, uchazečů o zaměstnání a jejich hmotného zabezpečení podle předpisů o zaměstnanosti, sociální péče a státní sociální podpory, pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti

Ans – řízení o kasačních stížnostech ve věcech ochrany proti nečinnosti správního orgánu

Ao – řízení o návrhu na zrušení opatření obecné povahy nebo jeho části, k jehož projednání je Nejvyšší správní soud příslušný jako soud prvního stupně

Aprk – řízení o návrhu na určení lhůty k provedení procesního úkonu krajským soudem

Aprn – řízení o návrhu na určení lhůty k provedení procesního úkonu Nejvyšším správním soudem

Aps – řízení o kasačních stížnostech ve věcech ochrany před nezákonným zásahem, pokynem nebo donucením správního orgánu

As – řízení o kasačních stížnostech ve věcech dále neuvedených

Komp – řízení o kompetenčních sporech podle § 97 a násl. s. ř. s

Konf – řízení ve věcech kompetenčních sporů podle § 2 z. č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů

Kse – řízení ve věcech kárné odpovědnosti soudních exekutorů

Kseo – řízení o odvolání proti rozhodnutí kárné komise Exekutorské komory České republiky

Kss – řízení ve věcech soudců

Ksz – řízení ve věcech státních zástupců

Na – ostatní věci

Nad – postoupení věci podle § 7 odst. 5 s. ř. s.; přikázání věci podle § 9 s. ř. s.

Nao – rozhodování o vyloučení soudce pro podjatost

Nk – řízení ve věcech kárné odpovědnosti soudců, státních zástupců a soudních exekutorů
– ostatní věci

NS – Nejvyšší soud

NSS – Nejvyšší správní soud

Obn – obnova řízení ve věcech politických stran a politických hnutí, v nichž soud rozhodoval v prvním stupni

Pl. – plénum

Pst – řízení ve věcech politických stran a politických hnutí podle § 94 a násl. s. ř. s.

ÚS – Ústavní soud

Vol – řízení ve věcech volebních podle § 88 a násl. s. ř. s.

Pozn.: V seznamu nejsou uvedeny zkratky, které jsou všeobecně známé nebo je jejich význam vysvětlen v textu.

ÚVOD

Téma postavení prezidenta v ústavním systému České republiky je aktuální i po třiceti letech od přijetí současné Ústavy. Prezident se prostřednictvím svých pravomocí podílí na přijímání důležitých politických rozhodnutí. I přes fakt, že je prezidentský úřad často pokládán za čistě reprezentativní složku moci výkonné, disponuje prezident množstvím pravomocí, které patří výhradně tomuto úřadu.

Bakalářské práce se zabývá vymezením postavení a pravomocí prezidenta republiky podle ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy České republiky, dalších zákonů a navazujících právních předpisů. Cílem práce je také analýza judikatury soudů od roku 1993 do současnosti, týkající se zmíněných pravomocí prezidenta.

Práce je rozčleněna na část teoretickou a praktickou. Část teoretická je rozdělena do dvou kapitol. Kdy v první z nich jsou stručně charakterizovány základní pojmy spojené s tématem prezidenta a ústavního systému České republiky, na které navazuje vymezení postavení prezidenta. V kapitole druhé jsou vymezeny a popsány pravomoci prezidenta.

Praktická část práce je také rozdělena do dvou kapitol. V první kapitole je pozornost věnována statistické analýze judikatury soudů. Předmětem analýzy byla rozhodnutí Ústavního soudu z let 1993–2023, na něž navazovala rozhodnutí Nejvyššího správního soudu z let 2003–2023. V poslední kapitole práce je proveden rozbor vybraných judikátů těchto soudů.

1 POSTAVENÍ PREZIDENTA V ÚSTAVNÍM SYSTÉMU ČR

První kapitola charakterizuje postavení prezidenta v ústavním systému ČR. Pro účely této práce je však potřeba si nejdříve vymežit některé základní pojmy.

1.1 Základní pojmy

1.1.1 Ústavní právo

Ústavní právo je jedním z právních odvětví. Právní řád určitého státu je systém právních norem (tj. obecně závazných pravidel chování, stanovených, nebo alespoň uznaných a vynucovaných státem). Právní řád se pak dělí na právní odvětví podle samotného předmětu upravovaných právních vztahů. Ústavní právo pak zahrnuje ty právní normy, které upravují základní prvky státu, či organizaci, působnost a fungování nejvyšších orgánů státní moci nebo základní práva a svobody občanů. Jelikož upravuje právní vztahy, kde je alespoň jedním subjektem nositel veřejné moci, je ústavní právo odvětvím veřejného práva. (Wintr, 2006, s. 12)

1.1.2 Ústavní pořádek

Dne 16. 12. 1992 byl Českou národní radou přijat zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (dále jen „Ústava“). Ta zavedla pojem „ústavní pořádek“, jež je používán v čl. 3 a v čl. 112. (Gerloch, Hřebejk a Zoubek, 2013, s. 47)

Ústava přesnou definici tohoto pojmu neuvádí. Z již zmíněného článku 112 však lze dovodit, že je pojem užíván jako souhrn určitých ústavních zákonů a dalších pramenů ústavního práva výslovně jmenovaných Ústavou. V článku 3 Ústavy je pak za součást ústavního pořádku označeno i usnesení České národní rady č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Ústava České republiky tak nesestává jen z jednoho dokumentu upravující tradiční ústavní podstatu, ale tvoří ji nejméně dva prameny ústavního práva, tedy Ústava a Listina. (Gerloch, Hřebejk a Zoubek, 2013, s. 47–48)

V článku 112 je také uveden taxativní výčet dosavadních předpisů reprezentujících ústavní pořádek České republiky, které tak vytváří otevřený ústavní prostor pro další ústavodárnou aktivitu Parlamentu České republiky. (Klíma, 1995, s. 117)

Ústavní pořádek České republiky se tedy dle Ústavy skládá z těchto pramenů ústavního práva:

- Ústava České republiky,
- Listina základních práv a svobod,
- ústavní zákony České národní rady přijaté po 6. červnu 1992,
- ústavní zákony přijaté podle nové Ústavy,
- ústavní zákony Národního shromáždění Československé republiky, Federálního shromáždění Československé socialistické republiky a České národní rady upravující státní hranice České republiky. (Klíma, 1995, s. 117)

1.1.3 Demokratický právní stát

Ústava označuje v článku 1 odstavci 1 Českou republiku za demokratický právní stát. Česká republika je, rovněž jako většina evropských států, demokratickým, liberálním a sociálním právním státem. (Wintr, 2006, s. 9)

Demokratickým státem je myšlena vláda lidu, lidem a pro lid. Lid je jediným zdrojem legitimacy státní moci a všichni představitelé státní moci jsou přímo či nepřímo voleni právě lidem. V kontextu demokratických principů je pojem lid chápán jako souhrn všech občanů země, kteří mají formálně rovné možnosti politické účasti na tvorbě politické vůle, jejím stanovení většinou hlasů, což předpokládá zajištění všeobecného a rovného volebního práva. (Zimek, 2006, s. 9; Jirásek a kol., 2013, s. 57)

Koncepce právního státu vychází ze skutečnosti, že stát je podřízen právu, a to na základě toho, že činnost státu podléhá Ústavě a na jejím základě vydávaným zákonům, které nemají zpětnou účinnost (nepůsobí retroaktivně) a zajišťují fungování řízených a odpovědných orgánů veřejné moci, kdy stát zároveň zajišťuje, aby všechny osoby měly v rámci zákona stejnou svobodu. (Jirásek a kol., 2013, s. 57)

Obecně lze za znaky demokratického právního státu považovat:

- demokracii a suverenitu lidu,
- ústavní princip rovnosti,
- úctu k lidským právům a existenci záruk základních práv a svobod,
- dělbu moci,
- legalitu a legitimitu,
- svrchovanost ústavy a zákonů,
- právní jistotu. (Jirásek a kol., 2013, s. 57)

Demokratický stát uvedený v čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky se vyznačuje především výkonem státní moci v souladu s vůlí většiny lidu, který je nejen zdrojem veškeré státní moci a nositelem suverenity, ale tato moc sama o sobě je jím prostřednictvím státního orgánu buď přímo vykonávána, nebo, není-li činnost ústavního orgánu a použití účinných právních prostředků možné, jí může i bránit. (Jirásek a kol., 2013, s. 57)

1.1.4 Ústavní činitelé republiky

Následuje podrobnější rozbor podoby vlády lidem v České republice. Jejimi nejobecnějšími principy jsou princip republikánský, princip vlády na čas a princip zastupitelské demokracie.

Republikánský princip stanoví, že všichni představitelé státní moci bez výjimky musí mít demokratickou legitimitu a musí být přímo či nepřímo voleni lidem. Se sesazením posledního krále v roce 1918 zmizel z českého práva princip dědičné královské moci. Republikánský princip lze dovést z názvu státu a z článku 54 Ústavy, dle kterého má Česká republika volenou hlavu státu. V České republice je také pravidlem, že státní moc je vykonávána českými státními občany. V Ústavě je to výslovně uvedeno v článku 57 pro prezidenta, v článku 19 pro poslance a senátory, v článku 84 pro soudce Ústavního soudu a soudce obecných soudů v článku 93. (Wintr, 2006, s. 25)

Princip vlády na čas klade přísnější podmínky než princip republikánský. Všichni představitelé státní moci musí mít nejen demokratickou legitimitu, ale tato legitimita musí být také pravidelně obnovována. Zvolený doživotní diktátor by nedostal požadavku vlády lidem. Pozitivně je tato zásada vyjádřena v čl. 21 odst. 2 Listiny, který říká, že volby se musí konat ve lhůtě nepřesahující řádné volební období stanovené zákonem. Takto se volí čtyřletá Sněmovna reprezentantů a šestiletý Senát. Upraveno je také funkční období prezidenta republiky a soudců Ústavního soudu. (Wintr, 2006, s. 25)

Vláda musí po každých volbách do Poslanecké sněmovny podat demisi. Bez časového omezení jsou ustavováni pouze soudci obecných soudů, princip nezávislosti soudců má převahu nad principem vlády na čas, takže demokratické principy mají zájem na tom, aby opakované volby nečinily soudce nezávislými na jejich voličích. (Wintr, 2006, s. 25)

1.1.5 Moc výkonná

V hlavě třetí Ústava definuje tyto orgány moci výkonné:

- prezidenta republiky jako hlavu státu (čl. 54 až 66);
- vládu jako orgán moci výkonné (čl. 67 až 78);
- ministerstva jako zvláště vydělené ústřední správní úřady (čl. 79 odst. 1 a 3);
- jiné (ústřední i neústřední) správní úřady (čl. 79 odst. 1 a 3);
- orgány územní samosprávy (čl. 79 odst. 3, čl. 105) a
- státní zastupitelství (čl. 80).

Ústava věnuje zvláštní pozornost zejména úpravě postavení prezidenta republiky a vlády. Jiné orgány jsou svěřeny jinému zákonu. (Man, Schelle, 2010, s. 67)

Podíl prezidenta republiky a vlády na výkonné moci je ve svém dualismu pojímán tak, že prezident republiky plní úkoly výkonné moci jen v oblastech, které jsou taxativně stanoveny v Ústavě, ústavních zákonech či zákonech. Vláda přitom přijímá veškerá potřebná opatření mimo ty, jež jsou taxativně svěřena prezidentu, resp. výslovně jsou jimi pověřeny, ústavními či zákonnými předpisy, jinými orgány nebo jsou vázána na souhlas či součinnost jiného orgánu. U vlády se tedy jedná o vymezení působnosti prostřednictvím jakési zbytkové klauzule. (Jirásek a kol., 2013, s. 174)

1.2 Postavení prezidenta republiky

1.2.1 Hlava státu

V systému orgánů státní moci je obvykle osoba, která je tradičně nazývána hlavou státu, už pouhý název orgánu obvykle naznačuje jeho hlavní funkci ve státě. Pokud zákonodárny sbor přijímá zákony, vláda „vládne“ a soudy poskytují ochranu práv a rozhodují o vině a trestu, hlava státu skutečně stojí ve vedení státu a zastupuje zemi navenek. Jak tváří v tvář jiným zemím, tak zároveň vůči obyvatelům země reprezentuje státní moc ve státě. Označení hlavy státu jako prezidenta je oficiálním projevem republikánského státního zřízení a výrazem monokratického státního orgánu. (Jirásek a kol., 2013, s. 174)

Jako monokratický orgán moci výkonné s jmenovitým výčtem jeho povinností je prezident zakotven v hlavě třetí Ústavy. Dle Ústavy je tedy hlavou státu (statutárním orgánem). Z výkonu své funkce není odpovědný, nenese tak žádnou ústavní odpovědnost za výkon své práce vůči vládě, Parlamentu či dalšímu jinému orgánu. Hlava třetí Ústavy dále upravuje i postavení, volbu, působnost, pravomoci či činnost prezidenta. Na tuto oblast se spolu s Ústavou zaměřují i další zákony včetně ústavního zákonu č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky a jiných. (Man, Schelle, 2010, s. 68)

1.2.2 Volba prezidenta republiky

Od vzniku Československé republiky v roce 1918 byl tradičně prezident do funkce volen třípětinovou většinou parlamentu. Ústavní zákon č. 71/2012 Sb., kterým se mění ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, tuto ústavní tradici opustil. V důsledku toho je od roku 2013 prezident republiky volen přímou tajnou volbou na základě všeobecné, rovné a přímé volby. K této změně došlo z důvodu sledované prohlubující se účasti občanů na správě věcí veřejných jejich přímým rozhodováním o obsazení úřadu prezidenta. Zdůrazňovaným důkazem navrhovatelů byly i výsledky průzkumu veřejného mínění, které průkazně dokazovali, že si většina občanů dlouhodobě přímou volbu prezidenta přála. (Jirásek a kol., 2013, s. 174–175)

Prezidentem může být zvolen každý občan České republiky starší 40 let, a může tak být zvolen do Senátu. Prezidentem republiky se stává kandidát, který získá nejméně polovinu platných hlasů voličů. Není-li takového kandidáta, koná se po uplynutí 14 dnů od zahájení prvního kola volby druhé kolo volby, do kterého postupují dva kandidáti, kteří v prvním kole

volby získali nejvyšší počet hlasů. V případě rovnosti hlasů postupují do druhého kola hlasování všichni kandidáti, kteří získali nejvyšší počet platných hlasů od voličů v prvním kole hlasování, nebo, nejsou-li alespoň dva kandidáti, kandidát, který získal druhý nejvyšší počet platných hlasů v prvním kole hlasování. Prezidentem republiky je zvolen kandidát, který ve druhém kole obdržel nejvyšší počet platných hlasů. V případě více než jednoho takového kandidáta nemůže být řádný kandidát zvolen prezidentem a do 10 dnů se koná nová volba prezidenta. (Ústava ČR, 2021, s. 10)

1.2.3 Složení slibu

Podle článku 55 Ústavy je funkční období prezidenta republiky pětileté a začíná dnem složení slibu. Pokud prezident odmítne složit slib nebo složí slib s výhradami, má se podle článku 60 Ústavy za to, že nebyl zvolen prezidentem. Jedná se o přesnou formulaci tzv. konstitutivního slibu, tedy ve spojení s čl. 55 Ústavy. První věta tohoto článku se týká ústavních důsledků kladného či záporného vyslovení kandidáta. (Gerloch, Hřebejk a Zoubek, 2013, s. 104)

Slib prezidenta republiky je uveden v čl. 59 odst. 2 a zní: „*Slibuji věrnost České republice. Slibuji, že budu zachovávat její Ústavu a zákony. Slibuji na svou čest, že svůj úřad budu zastávat v zájmu všeho lidu a podle svého nejlepšího vědomí svědomí.*“ (Ústava ČR, 2021, s. 10)

1.2.4 Odpovědnost a imunita prezidenta republiky

Ačkoli Ústava stanoví, že prezident republiky není odpovědný za výkon své funkce, je třeba toto ustanovení posuzovat ve vztahu k dalším ústavním normám. Ustanovení o neodpovědnosti je třeba chápat tak, že prezident není odpovědný, pokud Ústava nestanoví jinak. Po dobu výkonu prezidentské funkce je prezident chráněn imunitou a nemůže být zadržen, trestně stíhán ani stíhán pro přestupek nebo jiný správní delikt. Podle novely ústavy je doživotní imunita omezena na dobu výkonu funkce prezidenta bez ohledu na to, zda se jedná o čin související s výkonem funkce prezidenta. Ústava však stanoví zvláštní ústavněprávní odpovědnost prezidenta. Prezident může být tedy stíhán za vlastizradu, jakožto ústavní delikt, jejíž skutková podstata je definována v čl. 65 odst. 2 Ústavy jako činy prezidenta republiky směřující proti svrchovanosti a celistvosti republiky, jakož i proti jejímu demokratickému řádu. Od 8. března 2013, kdy vstoupila v platnost novela Ústavy, může být stíhán také za závažné

porušení ústavy nebo jiných částí ústavního pořádku. Skutková podstata vlastizrady je přesně vymezena, komplikace však může způsobit míra úvahy o tom, kde konkrétně se nachází hranice, která určuje, co ještě není, a co již dosahuje intenzity hrubého porušení Ústavy nebo jiné součásti ústavního pořádku. (Koudelka, 2018, s. 162–164; Jirásek a kol., 2013, s. 187)

Prezident pak může být souzen u jednoho z následujících zvláštních soudů: horní komora Parlamentu, Ústavní soud nebo zvláštní státní soud. Ten je příslušný nejen pro velezradu, ale i pro další trestné činy, za které je prezident odpovědný. (Koudelka, 2018, s. 162–164)

1.2.5 Zastupování prezidenta republiky

Prezident republiky není ve své funkci v průběhu funkčního období zastupitelný. V Ústavě ani v jiném zákonu není definována dovolená prezidenta, či jiný důvod, který by ho zprostil výkonu jeho služebních povinností. Prezident je po složení ústavního slibu zavázán k výkonu funkce po celou dobu svého funkčního období. (Pavlíček a kol., 2008, s. 488)

Výjimka je však obsažena v článku 66 Ústavy. Ten mimo jiné zajišťuje přenosnost výkonu některých funkcí na předsedu vlády a další funkce na předsedu Poslanecké sněmovny, v případě nemůže-li prezident republiky ze závažných důvodů vykonávat svou pravomoc a pokud se tak Poslanecká sněmovna a Senát usnesli. Veškeré pravomoci však mezi předsedu vlády a předsedu Poslanecké sněmovny rozdělit nelze. V takovém případě nemá nikdo pravomoc vyhlásit volby do komor Parlamentu, což by mohlo vést k vážným ústavním problémům. (Pavlíček a kol., 2008, s. 488)

Výkonu daných funkcí se ústavní činitelé ujímají po usnesení obou komor a není od nich požadováno složení slibu ani dalšího jiného aktu. K takovému kroku může dojít i v případě, nastane-li skutečnost, v jejímž důsledku svou funkci prezident nevykonává (např. úmrtí či abdikace prezidenta republiky). (Pavlíček a kol., 2008, s. 488)

Tyto případy budou blíže popsány v následující části této bakalářské práce.

1.3 Zánik funkce prezidenta

K zániku prezidentské funkce může dojít několika způsoby, a to abdikací, uplynutím volebního období, smrtí, rozhodnutím Ústavního soudu či v případě, kdy dojde k výkonu funkce neslučitelné s výkonem funkce prezidenta (např. člen parlamentu, vlády).

1.3.1 Abdikace

Abdikace je formální a neodvolatelné vzdání se úřadu hlavou státu a je osobním vyjádřením dobrovolného odstoupení prezidenta z úřadu před koncem jeho funkčního období. Jedná se o zcela osobní rozhodnutí hlavy státu, ale nelze vyloučit, že může být ovlivněno i politickým tlakem. Oproti ústavní žalobě proti prezidentu republiky, abdikaci nepředchází žádné řízení procesního charakteru, ve kterém by bylo rozhodováno o vině, abdikace tak není sankcí. (Jirásek a kol., 2013, s. 185)

1.3.2 Uplynutí volebního období

Po pětiletém volebním období předsednictví končí. Do volebního období se započítává celý poslední den volebního období. V praxi dochází ke dvěma základním situacím. K první, když nový prezident složí přísahu v den po posledním dni funkčního období předchozího prezidenta a k druhé, když nový prezident složí přísahu v nebo před posledním dnem funkčního období předchozího prezidenta. (Koudelka, 2018, s. 44–47)

1.3.3 Smrt prezidenta

Ústava výslovně nestanoví zánik výkonu prezidentského úřadu v dalších případech, kdy i přesto k zániků dochází – smrt, prohlášení za mrtvého. Prezident musí být osobou oprávněnou k právům. Smrtí způsobilost k právům zaniká. (Koudelka, 2018, s. 49)

1.3.4 Neslučitelnost funkcí (inkompatibilita)

I když jsou určeny další funkce neslučitelné s prezidentským úřadem, tak zánik prezidentství z tohoto důvodu není ústavně upraven. To je však teoretická otázka, protože nikdy nenastala situace, kdy by prezident přijal neslučitelnou funkci. (Koudelka, 2018, s. 49)

2 PREZIDENTSKÉ PRAVOMOCI V ČR

Druhá kapitola je zaměřena na pravomoci prezidenta v České republice a na jejich rozdělení.

2.1 Rozdělení pravomocí

Pravomoci prezidenta lze dělit několika způsoby. Hlavními kritérii pro různé metody dělení jsou především záměr, k němuž chceme při jejich rozdělování dojít, a zvolená metoda řazení. Jednou z metod třídění je dle míry autonomie, jež je prezidentovi při rozhodování svěřována Ústavou. V takovém případě dělíme pravomoci na výlučné a pravomoci kontrasignované. (Pavlíček a kol., 2003, s. 277)

Pravomoci vykonávané prezidentem nezávisle na vládní moci (výlučné) lze dále rozdělit na pravomoci ústavní a pravomoci související nebo zasahující do činnosti jiných ústavních orgánů v systému dělby moci (Pavlíček a kol., 2008, s. 482–483).

Pravomoci kontrasignované lze dále dělit dle oblastí působnosti na pravomoci v oblasti zahraniční politiky, v oblasti obrany a další pravomoci (Klíma, 2010, s. 513).

Dále lze pak podle Klímy (1995, s. 165) pravomoci dělit na základě více kritérií na:

- výlučné,
- výlučné povinné,
- výlučné, ale se souhlasem jiného orgánu,
- výlučné vázané návrhem a
- vázané na spolupodpis člena vlády, za nějž odpovídá vláda.

Další způsob dělby je dle obsahu. S přihlédnutím na něj, lze pravomoci dělit na reprezentační, garanční a moderační, určité pravomoci mohou fungovat jako tzv. brzdy v systému dělby moci a jsou nazývány vyvažovací (jedná se o ideální typy). (Wintr, 2006, s. 77)

I přes výše uvedené způsoby, je dle Pavlíčka (1998, s. 277), nejvýznamnější a nejčastěji užívanou metodou již zmíněné dělení dle samotné Ústavy.

V dnešní Ústavě jsou jasně rozlišeny dva druhy úkonů: některé úkony provádí prezident samostatně a některé vyžadují kontrasignaci. Tyto akty jsou rozděleny do dvou různých článků Ústavy, jež provádějí určitou inventuru a jasně určují, které akty spadají do daných režimů.

Článek 62 Ústavy podrobně vyjmenovává pravomoci vykonávané prezidentem republiky samostatně, takže není třeba je kontrасignovat. Článek 63 Ústavy pak vyjmenovává pravomoci vyžadující kontrасignaci; kromě těchto pravomocí výslovně stanovených v Ústavě má prezident republiky také pravomoc vykonávat další zde neuvedené pravomoci, které mu mohou být svěřeny jiným zákonem, za předpokladu, že všechny tyto pravomoci vždy podléhají kontrасignaci. (Bárta, 2007, s. 149)

2.2 Výlučné (autonomní) prezidentské pravomoci

Výlučné pravomoci zdůrazňují pozici prezidenta v systému ústavní dělby moci. Mimo formálně kreativních (tedy tradičních) pravomocí vznikají v systému parlamentní demokracie také pravomoci související s mocí soudní či právo veta. Tradiční pravomoci jsou cílené na stabilizaci a neovlivnitelnost chodu ústavního systému politikou. Patří mezi ně například svolávání zasedání Poslanecké sněmovny či za určitých podmínek rozpuštění Poslanecké sněmovny. (Klíma, 2010. s. 511)

Podle článku 62 Ústavy České republiky (2021, s. 10) prezident republiky:

- a) jmenuje a odvolává předsedu a další členy vlády a přijímá jejich demisi, odvolává vládu a přijímá její demisi;
- b) svolává zasedání Poslanecké sněmovny;
- c) rozpouští Poslaneckou sněmovnu;
- d) pověřuje vládu, jejíž demisi přijal nebo kterou odvolal, vykonáváním jejích funkcí prozatímně až do jmenování nové vlády;
- e) jmenuje soudce Ústavního soudu, jeho předsedu a místopředsedy;
- f) jmenuje ze soudců předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu;
- g) odpouští a zmírňuje tresty uložené soudem a zahlazuje odsouzení;
- h) má právo vrátit Parlamentu přijatý zákon s výjimkou zákona ústavního;
- i) podepisuje zákony;
- j) jmenuje prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu a
- k) jmenuje členy Bankovní rady České národní banky.

Některé ze zde uvedených pravomocí jsou popsány níže.

2.2.1 Právo jmenovat ze soudců předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu

Prezident republiky není nikterak omezen na výběr ze soudců, kteří u Nejvyššího soudu působí. Do takto uzákoněné neomezené pravomoci prezidenta zasáhl Ústavní soud ČR. Ten dne 12. září 2007 ve svém plénu (Pl. ÚS 87/06) rozhodl o návrhu předsedkyně Nejvyššího soudu v řízení podle čl. 87 odst. 1 písm. k) Ústavy tak, že „*Prezident republiky je státním orgánem příslušným k vydání rozhodnutí o jmenování místopředsedy Nejvyššího soudu z řad soudců přidělených k Nejvyššímu soudu platným rozhodnutím ministra spravedlnosti, po předchozím souhlasu předsedy Nejvyššího soudu*“. Zrušil tak rozhodnutí prezidenta republiky ze dne 8. listopadu 2006 o jmenování místopředsedou Nejvyššího soudu. (Pavlíček a kol., 2008, s. 515–516)

2.2.2 Právo vrátit Parlamentu přijatý zákon

Článek 50 Ústavy ukládá prezidentu republiky pravomoc vrátit přijaté zákony (jiné než ústavní) s odůvodněním, a to do patnácti dnů ode dne kdy mu byly postoupeny; Ústava také udává, že prezidentovo veto má Poslanecká sněmovna možnost přehlasovat nadpoloviční většinou všech poslanců (tedy 101 hlasy). Prezident zde jedná jako ručitel pořádku a zachovatel hodnot, na kterých Česká republika spočívá. Má právo vrátit zákon, který ve vztahu k těmto hodnotám vnímá jako kontroverzní. Lid, zastoupený naprostou většinou Poslanecké sněmovny, má jistě v demokratickém státě (v mezích ústavního pořádku) právo na podstatná hodnotová rozhodnutí. Prezident prostřednictvím veta žádá sněmovní většinu, aby napadený zákon znovu přezkoumala, a zároveň dokázala, že napadený zákon má potřebnou demokratickou legitimitu, tedy podporu nadpoloviční většiny zastupitelů. (Wintr, 2006, s. 80)

Jako příklad lze v tomto případě uvést veto prezidenta Václava Klause v únoru roku 2006. Jednalo se o zákon zakotvující partnerské vztahy homosexuálů, jenž byl schválen v obou komorách relativně těsnou většinou (v Poslanecké sněmovně pouze 86 hlasy z 147). Prezident Klaus zastával názor, že zákon popíral důležité hodnoty naší společnosti a následně 16. 2. vydal prohlášení, ve kterém uvádí: „*takto zásadní zásah do právní úpravy mezilidských, a dokonce partnerských a intimních vztahů lidí musí podpořit většina poslanců čili že zákon musí dostat alespoň většinu 101 hlasů*“. Svým vetem tedy upozornil na závažnost tohoto hodnotového rozhodnutí. Věc byla poslanci znovu projednána a dne 15. března byl zákon prosazen 101 hlasy. Vyhlášen byl jako zákon č. 115/2006 Sb., Zákon o registrovaném partnerství. (Wintr, 2006, s. 80)

Dle Gerlocha, Hřebejka a Zoubka (2013, s. 101), právo veta neslouží jen jako případná ochrana proti svévoli Parlamentu, ale zároveň jako nástroj pro spolupráci mezi prezidentem a Parlamentem. Domnívají se, že by mezi Parlamentem a prezidentem mělo docházet k neoficiálnímu projednávání zákonů před samotným schválením. Tak by byl prezident přibližován legislativnímu procesu a jeho následný podpis zákona by byl projevem identifikace se zákonem, a ne pouze formálním aktem.

2.2.3 Právo odpouštět a zmírňovat tresty uložené soudem

Tuto pravomoc lze označovat také jako udělování individuální milosti a vždy je zaměřena na konkrétní osobu. Formálně toto právo prezidenta nepodléhá žádným omezením. Z hlediska obsahu je však Česká republika podle ústavních norem právním státem, který respektuje práva a svobody svých občanů, jak je popsáno v první kapitole. Soudní moc v České republice vykonávají nezávislé soudy, které rozhodují o vině a trestu za trestné činy. Prezident republiky soudní mocí nedisponuje, není tedy orgánem soudní moci, a proto nemá pravomoc přezkoumávat soudní rozhodnutí. V souladu se závazky prezidenta republiky však může prezident vykonávat svá ústavní práva, pokud nejsou porušeny ústavní pravomoci jiných orgánů. Vzhledem k faktu, že za tento akt není odpovědný ani prezident, ani žádný jiný orgán, mohlo by docházet i k nadužívání tohoto práva, což by mimo jiné vedlo i k oslabení právního vědomí a principů právního státu. (Pavlíček a kol., 2008, s. 518–519)

Rozhodnutím prezidenta republiky č. 254/2003 Sb. ze dne 4 srpna 2003 zrušil prezident Václav Klaus přenesení pravomoci v řízení o udělování milosti, které do té doby bylo možné díky rozhodnutí prezidenta republiky z 1. února 1994 o přenesení pravomoci v řízení o udělení milosti. Zaniklo tím přenesení pravomoci na ministerstvo spravedlnosti. (Pavlíček a kol., 2008, s. 519)

2.3 Kontrasignované prezidentské pravomoci

Druhou skupinou pravomocí jsou ty, jež ke své platnosti potřebují spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády. Jak již bylo zmíněno, Ústava v článku 63 odst. 1 poskytuje pouze demonstrativní výčet těchto pravomocí, přičemž v odst. 2 současně stanovuje, že prezidentu přísluší i výkon jiných pravomocí, které nejsou v Ústavě uvedeny, ale stanovuje je jiný zákon. Jedná se o blanketní ústavní normu, jež dává zákonodárcům možnost prezidentův

rozsah pravomocí rozšířit nad rámec výčtu Ústavy. Stejně tak stanovuje potřebnou formu, jakou je tak činěno. (Jirásek a kol., 2013, s. 189–190)

Podle článku 63 Ústavy České republiky (2021, s. 11) prezident republiky:

- a) zastupuje stát navenek,
- b) sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy,
- c) je vrchním velitelem ozbrojených sil,
- d) přijímá vedoucí zastupitelských misí,
- e) pověřuje a odvolává vedoucí zastupitelských misí,
- f) vyhláší volby do Poslanecké sněmovny a do Senátu,
- g) jmenuje a povyšuje generály,
- h) propůjčuje a uděluje státní vyznamenání, nezmocní-li k tomu jiný orgán,
- i) jmenuje soudce,
- j) nařizuje, aby se trestní řízení nezahajovalo, a bylo-li zahájeno, aby se v něm nepokračovalo,
- k) má právo udělovat amnestii.

K zákonně zakotveným pravomocím patří pak například celá oblast jmenovacích aktů, konkrétněji se jedná například o pravomoc jmenovat předsedu Českého statistického úřadu, předsedu Úřadu na ochranu hospodářské soutěže, či rozhodování o zproštění povinnosti mlčenlivosti předsedy Nejvyššího soudu. (Jirásek a kol., 2013, s. 190)

I v tomto případě jsou některé z uvedených pravomocí popsány níže.

2.3.1 Kontrasignace

Ústavy z let 1918, 1920 a 1940 stanovovaly povinnost kontrasignace veškerých prezidentských aktů moci vládní a výkonné. V praxi pak docházelo k situacím, kdy byly kontrasignovány veškeré prezidentské akty, bez ohledu na jejich povahu. Za jediný akt, který nevyžadoval kontrasignaci byla považována abdikace prezidenta. K tomuto docházelo nejspíše díky výkladu o odpovědnosti, kdy za veškeré projevy prezidenta související s jeho úřadem odpovídala právě vláda. I přes tento fakt se kontrasignované akty považovaly za akt prezidenta, nikoliv vlády, s povinností prezidenta kontrasignaci zajistit. Ústava z roku 1960 ani ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci pak pojem kontrasignace neznaly a zavedly širší odpovědnost prezidenta. (Koudelka, 2018, s. 51–55)

Současná Ústava z roku 1993 platná na území Čech, Moravy a Slezska se ke kontrasignaci některých aktů prezidenta jako podmínky platnosti vrátila. V této oblasti pravomocí pak není předseda vlády prezidentovi nadřazen, jelikož má sice možnost mu určité jednání znemožnit, ne však ho k určitému chování přinutit. Kontrasignace jako taková je institut vázající platnost rozhodnutí prezidenta republiky na spolupodpis předsedy vlády, ne podrobující vládě. Z tohoto důvodu mají být kontrasignované akty prezidenta datovány ke dni podpisu prezidentem, ne až premiérem. (Koudelka, 2018, s. 51–55)

2.3.2 Právo udělovat amnestii

Amnestie se na rozdíl od milosti vyznačuje tím, že se jedná o hromadné promíjení či snižování trestů a právních následků odsouzení. Amnestie se tedy netýká jednotlivců, ale skupin nebo určitých druhů trestných činů. Má tedy povahu normativního aktu. Neupravuje však budoucí chování osoby, jak to činí zákon, ale ruší důsledky již spáchaného činu. Takové akty jsou také známy jako hromadná milost. Na druhou stranu se amnestie netýká některých skupin pachatelů, například recidivistů. Stejně jako u milosti mohou být důvodem pro udělení amnestie také sociální důvody (např. věk, těhotenství). Udělování amnestie je rovněž podrobně upraveno v zákoně č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním. (Pavlíček a kol., 2008, s. 519–520)

2.4 Delegace pravomocí

Je nutné rozlišovat náhradní výkon pravomocí prezidenta, ke kterému dochází na základě usnesení Poslanecké sněmovny a Senátu, popřípadě na základě právních skutečností *ex constitutione* od výkonu určitých pravomocí o jejichž přenesení rozhoduje prezident republiky na základě svého uvážení. Takové uvážení je prezidentu republiky svěřeno Ústavou v rámci přenesení pravomoci sjednávat mezinárodní smlouvy na vládu, případně s jejím souhlasem na jejího jednotlivého člena. Prezident však nemůže přenést pravomoc takové smlouvy ratifikovat, pouze sjednávat. V rámci mezinárodních smluv rozlišujeme smlouvy prezidentské, jež vyžadují ratifikaci prezidentem, které předchází souhlas Poslanecké sněmovny a Senátu, kde pravomoc takovou smlouvu sjednat může prezident přenést, dále pak smlouvy vládní a rezortní, jež souhlas Parlamentu nevyžadují, u kterých pravomoc sjednávat může prezident taktéž přenést. Rozdílem je rozhodnutí, kterým k přenosu dojde. Přenesení pravomoci sjednávat smlouvy vládní a rezortní se děje rozhodnutím vztahujícím se na neomezený počet případů, sjednání smluv prezidentských by pak mělo předcházet

individuální rozhodnutí prezidenta republiky v každém konkrétním případě. (Jirásek a kol., 2013, s. 191–192; Pavlíček a kol., 2008, s. 490–491)

Delegace pravomocí se vztahuje také na pravomoc propůjčovat a udělovat státní vyznamenání, kde může prezident republiky zmocnit jiný orgán, aniž by byl Ústavou orgán blíže specifikován. Může tak zároveň k předání státního vyznamenání zmocnit jinou osobu. (Jirásek a kol., 2013, s. 191–192)

2.5 Akty prezidenta republiky

Akty, kterými prezident vykonává své pravomoci, mají různou právní formu, obsah, právní podobu a důsledky. Prezident republiky jako hlava státu reprezentuje svrchovanost a přirozenou moc státu, což je pro povahu jeho rozhodnutí určující. Akty prezidenta republiky jsou akty ústavními, jejich obsah a forma vyplývají z ustanovení Ústavy a liší se od aktů výkonné, zákonodárné a soudní moci. Prezident republiky však svými rozhodnutími zasahuje do všech těchto sfér, neboť, jak již bylo uvedeno, je hlavou státu. Tyto akty jsou obecně podobné nebo přímo totožné s akty parlamentní monarchie, známými jako výsady hlavy státu. Prostřednictvím těchto aktů se hlava státu stává symbolem jednoty a státu jako celku. Nelze je však označovat za správní akty a hlavu státu označovat za správní orgán. (Pavlíček a kol., 2008, s. 495–498; Koudelka, 2018, s. 57–58)

2.5.1 Právní forma aktů prezidenta

V souladu s Ústavou je třeba odlišovat:

- a) rozhodnutí,
- b) jiné právní akty a
- c) politické akty. (Pavlíček a kol., 2008, s. 495–498)

Prezidentská rozhodnutí se z hlediska svého obsahu dotýkají různých sfér státní moci. Prezident zasahuje do výkonné moci, jmenováním a odvoláváním vlády a jejích členů a přijímáním demise. V oblasti zákonodárné moci svolává a rozpouští Poslaneckou sněmovnu, rozhoduje o vrácení návrhů zákonů parlamentu a podepisuje je. V oblasti zahraničních vztahů mimo jiné sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy. V oblasti justice jmenuje soudce a rozhoduje o milostech a amnestiích. V oblasti obrany státu rozhoduje jako vrchní velitel ozbrojených sil a jmenuje a povyšuje generály. (Pavlíček a kol., 2008, s. 495–498; Koudelka, 2018, s. 57–58)

Právními akty, které nejsou rozhodnutími, jsou například návrhy a akty, kde prezident vystupuje jako procesní strana u soudu, ať už Ústavního soudu nebo Nejvyššího správního soudu. V tomto případě, kdy prezident vystupuje jako procesní strana, je vázán procesními pravidly a nevystupuje v pozici rozhodovatele. Jmenování veřejného ochránce práv prezidentem republiky podle zákona č. 349/1999 Sb. je rovněž samostatným právním úkonem, neboť o něm rozhoduje Poslanecká sněmovna, nikoliv prezident republiky. (Pavlíček a kol., 2008, s. 495–498; Koudelka, 2018, s. 57–58)

Projev prezidenta republiky na zasedání mezinárodních organizací zastupujících stát v zahraničí se považuje za politický akt. Ve svých projevech je uvnitř státu vázán pravidly stanovenými Ústavou a v zahraničí pravidly mezinárodního práva. Jako vrcholný orgán státní moci jedná v úzké koordinaci s vládou, což je nezbytné především v otázkách války a míru. (Pavlíček a kol., 2008, s. 495–498; Koudelka, 2018, s. 57–58)

2.5.2 Náležitosti rozhodnutí prezidenta

Náležitosti rozhodnutí prezidenta bývají stanoveny v Ústavě, pokud to z Ústavy vyplývá, mohou takové náležitosti určovat i jiné zákony. Právní forma je pak závislá na obsahu rozhodnutí a v návaznosti na něj se liší, jsou tedy různorodé. Obecně platné náležitosti však nejsou pro všechny případy stanoveny a v každém případě se mohou lišit. Jak již bylo zmíněno, rozhodnutí vydaná podle čl. 63 Ústavy vyžadují jako předepsanou náležitost k platnosti kontrasignaci. V některých případech pak Ústava pro platnost rozhodnutí vyžaduje návrh či jinou formu součinnosti dalších ústavních orgánů. Jedná se například o případy návrhu předsedy vlády ke jmenování člena vlády či návrh Poslanecké sněmovny ke jmenování prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu. Taková rozhodnutí, z jejichž povahy plyne, že musí mít písemnou formu, nemají jiné náležitosti než kontrasignaci. Právním aktem je i slib prezidenta republiky, jehož náležitostí je, že jej musí prezident složit bez výhrad, viz. podkapitola 1.2.3 Složení slibu. (Pavlíček a kol., 2008, s. 495–498; Koudelka, 2018, s. 57–58)

2.5.3 Soudní přezkum aktů prezidenta

Jak již bylo zmíněno, prezident republiky je dle Ústavy neodpovědný z výkonu své funkce. V takovém případě je však nutno podívat se na možnost soudního přezkumu jeho rozhodnutí. Ta se v průběhu let stala předmětem obsáhlých polemik, které vedly hned k několika závěrům. Na straně jedné stoupenci názoru, že rozhodnutí prezidenta přezkoumávat nelze, na straně druhé názor opačný, jež připouštěl soudní přezkum jakéhokoli rozhodnutí, a to včetně případné prezidentovy nečinnosti. Je nutné připomenout, že některá rozhodnutí podléhají určitému přezkumu, jež vyplývá z Ústavy, byť se ne vždy jedná o přezkum soudní. Také judikatura soudních orgánů, zejména pak soudu Ústavního a Nejvyššího správního soudu nasvědčuje tomu, že ani akty prezidenta republiky nejsou vyloučeny ze soudní kontroly. Dle NSS pak správním soudům přísluší přezkum takových aktů prezidenta, které mohou zasahovat do veřejných subjektivních práv fyzických či právnických osob. Stejně je to i v případě ústavních stížností fyzických osob, kdy bylo porušeno jejich ústavně zaručené právo či svoboda prostřednictvím opatření či jiným zásahem. Kontrole Ústavním soudem podléhají také akty prezidenta v řízení sporů o kompetenci státních orgánů a orgánů územní samosprávy (kompetenční spory). (Jirásek a kol., 2013, s. 208–211)

Prezident je v systému práva vnímán spíše jako institut práva ústavního, i přesto se však sporem o nejmenování justičních čekatelů soudci dostal i do práva správního. Kdy prezident v roce 2006 odmítl jmenovat kandidáty výrazně mladší 30 let a nevyužil zákonné výjimky. Nejvyšší správní soud v tomto případě uložil prezidentovi, aby o jmenování justičního čekatele výslovně rozhodl. Nejvyšší správní soud tak musel prezidenta podřadit pod pojem správního orgánu, neboť je primárně zaměřen na přezkoumávání individuálních aktů správních orgánů. (Koudelka, 2008, s. 1065)

3 ANALÝZA JUDIKATURY – STATISTICKÁ ČÁST

Praktická část této bakalářské práce se věnuje statistickému vyhodnocení judikatury Ústavního soudu a NSS s věcným rejstříkem „prezident republiky“. Data vychází z databázi rozhodnutí Ústavního a Nejvyššího správního soudů.

3.1 Statistická analýza rozhodnutí Ústavního soudu

Ústavní soud zveřejňuje veškerá svá rozhodnutí ve sbírkách rozhodnutí Ústavního soudu, stejně tak, jako ve vlastní databázi NALUS (Nálezy a Usnesení Ústavního Soudu), z které jsou čerpány veškeré informace a data v této části práce. Dle celkových přehledů obdržel Ústavní soud od roku 1993, tedy od jeho vzniku, až do prvního čtvrtletí roku 2023 více než 90 000 podání, z toho pouhých 36 s věcným rejstříkem „prezident republiky“ (*Tabulka 1*). Všechna podání, kterými se dává podnět k zahájení řízení, se zapisují do příslušného rejstříku. Spisy jsou u Ústavního soudu vytvářeny formou sběrného archu a v rámci evidence je každému doručenému dokumentu přiděleno číslo jednacích. To je tvořeno zkratkou vyřizujícího útvaru, zkratkou ÚS, pořadovým číslem zápisu v knize vyřizujícího útvaru, posledním dvojčíslím kalendářního roku a pořadím dokumentu v příslušném spisu. Od března 2014 jsou všechna rozhodnutí označována také Evropským identifikátorem judikatury (dále jen „ECLI“).

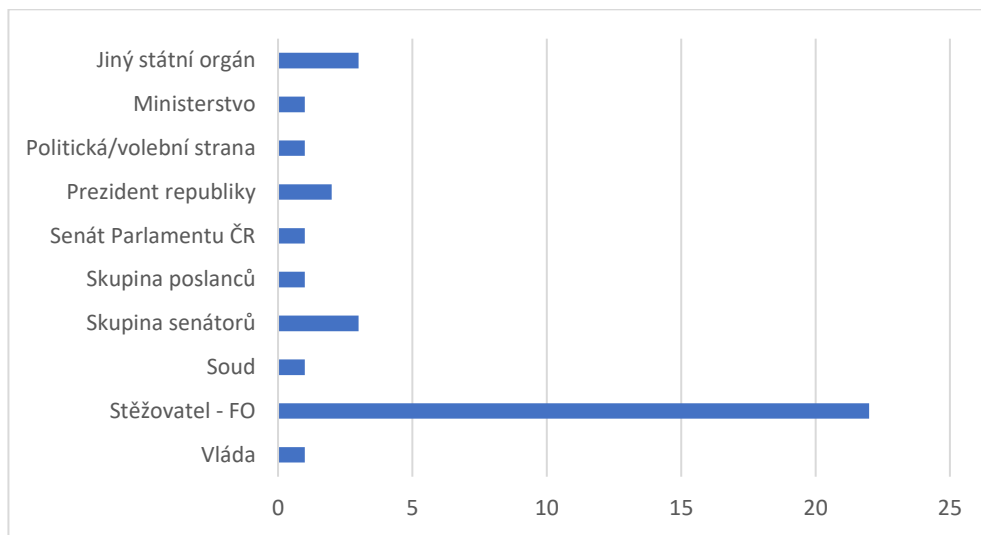
Tabulka 1: Přehled počtu podání v letech 1993–2023

Rok	Podání celkem	„Prezident republiky“
1993–2002	20 312	2
2003–2012	34 668	13
2013–2022	39 983	20
2023	935	1
Celkem	95 898	36

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z www.usoud.cz

Jelikož je tato práce zaměřena na prezidenta republiky, bude se analýza nadále věnovat již zmíněným 36 podáním. Za podstatný aspekt lze považovat, kdo je v těchto případech navrhovatelem zahájení řízení. To zobrazuje *Graf 1*, ze kterého vyplývá, že nejčastějším navrhovatelem byly fyzické osoby, druhým nejpočetnějším navrhovatelem pak byly skupiny senátorů spolu s jiným státním orgánem. Celkově se jednalo o 22 návrhů podaných fyzickými

osobami, 3 skupinou senátorů, další 3 jiným státním orgánem, v tomto případě předsedkyní Nejvyššího soudu. Ve dvou případech byl navrhovatelem sám prezident republiky a zbylých 6 jednotlivých podání obdržel ÚS od skupiny poslanců, Senátu, politické strany, Nejvyššího soudu, vlády a ministerstva financí.

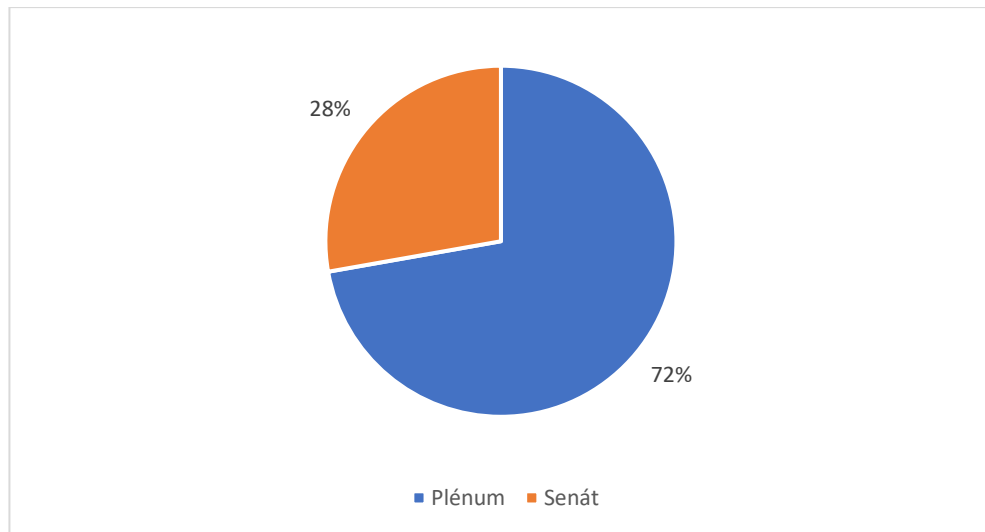
Graf 1: Navrhovatelé zahájení řízení – věcný rejstřík „prezident republiky“

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z www.usoud.cz

Je však nutno si uvědomit, že uvedení prezidenta republiky ve věcném rejstříku, neznamená, že se v daném případě jedná zároveň i o dotčený orgán. Opakovaně se mezi nálezy objevují na příklad ústavní stížnosti proti rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ve věci určení neplatnosti volby prezidenta republiky. Právě tyto ústavní stížnosti jsou jedním z důvodů tak vysoké četnosti návrhů podaných fyzickými osobami.

Podle zákona rozhoduje Ústavní soud o nejdůležitějších věcech, které mu byly svěřeny, v plném složení, tj. v plénu. Jedná se např. o návrhy na zrušení zákonů a jiných právních předpisů, kompetenční spory, ústavní žaloby Senátu proti prezidentu republiky, návrhy na přijetí stanoviska pléna k překonání právního názoru, který Ústavní soud zaujal ve svém dřívějším nálezu, a další věci, které si plénum k rozhodování vyhradilo. O většině ostatních ústavních stížností a jiných návrhů na zahájení řízení však rozhodují tříčlenné senáty. Poměr rozhodování v plénu a v senátech představuje *Graf 2*, ze kterého je patrné, že v naprosté většině případů rozhodoval Ústavní soud právě v plénu. Konkrétně bylo plénem rozhodnuto ve 26, tedy v 72 % případů. Jednalo se na příklad o řízení o návrhu na zrušení zákonů a jiných právních

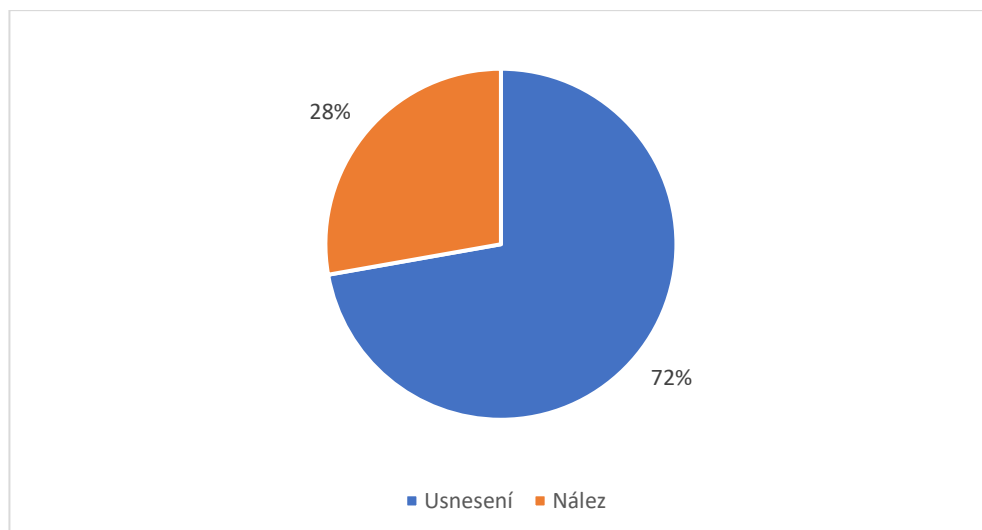
předpisů, ústavní stížnost proti nečinnosti prezidenta republiky, spor o rozsah kompetencí státních orgánů (kompetenční spor) nebo o ústavní žalobu Senátu proti prezidentu republiky. Ve zbylých 10 případech rozhodoval tříčlenný senát.

Graf 2: Poměr rozhodnutí vydaných v plénu a tříčlennými senáty

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z www.usoud.cz

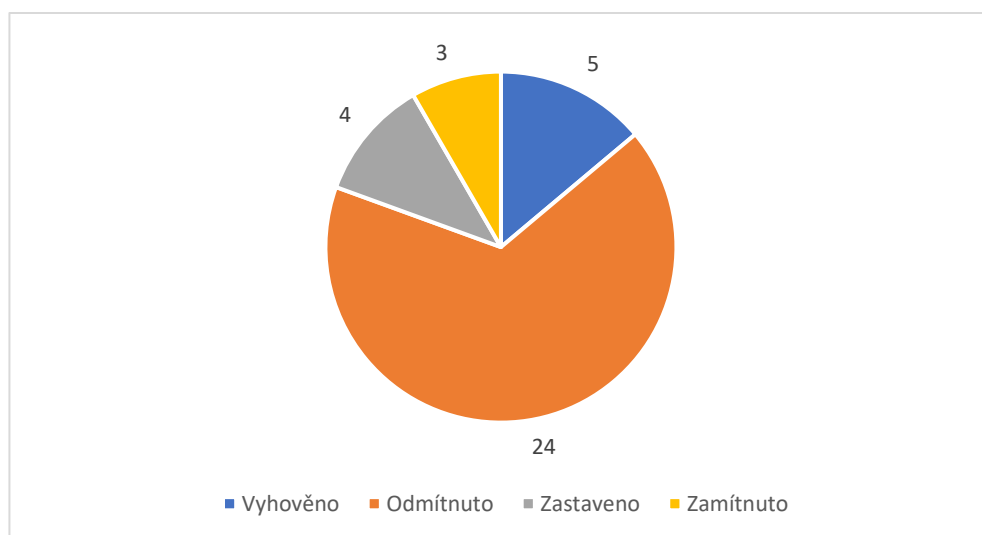
S tímto se zároveň pojí forma rozhodnutí. Rozhodnutí se dle formy dělí poměrově stejně jako při způsobu rozhodování (*Graf 3*). To však neznamená, že plénum vydává pouze usnesení. Co se forem rozhodnutí týče, tak Ústavní soud ve věci samé rozhoduje nálezem a ve věcech ostatních, zejména procesní povahy, rozhoduje usnesením. Nález byl vydán na příklad v případě řízení o zrušení zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích. Předmětem řízení bylo odvolávání funkcionářů obecných soudů orgány moci výkonné v souvislosti s kauzou odvolání předsedkyně Nejvyššího soudu. Nálezem bylo stížnosti vyhověno.

Graf 3: Poměr forem rozhodnutí ÚS

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z www.usoud.cz

Ve většině případů však Ústavní soud kladně nerozhodl (*Graf 4*). Ze všech sledovaných případů návrhu Ústavní soud vyhověl pouze v pěti, a z toho ve dvou pouze částečně. V drtivé většině případů návrh odmítl pro zjevnou neopodstatněnost, pro nepřislušnost či pro neoprávněnost navrhovatele. Ve čtyřech případech řízení zastavil a ve třech návrh kompletně zamítl.

Graf 4: Výroky ÚS

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z www.usoud.cz

V kapitole 4 budou některá z těchto usnesení a nálezů podrobněji popsána a rozebrána.

3.2 Statistická analýza rozhodnutí Nejvyššího správního soudu

Stejně tak jako Ústavní soud, i Nejvyšší správní soud zveřejňuje veškerá svá rozhodnutí ve vlastní databázi. V České republice byl Nejvyšší správní soud právně i fakticky zřízen až 1. ledna 2003, a to na základě zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní. Je tedy jasné, že analýza bude vycházet z dat mezi lety 2003–2023.

Od roku 2003 až do prvního čtvrtletí roku 2023 obdržel Nejvyšší správní soud více než 80 000 návrhů, tedy správních žalob. Z nich mělo 32 žalob ve věcném rejstříku uvedeno prezidenta republiky. Celkový počet žalob včetně rejstříků, do kterých byly zařazeny je vyznačen v *Tabulce 2*. Z té je patrné, že nejvíce žalob je pravidelně podáváno v oblasti kasačních věcí. Podobně jako u soudu Ústavního, i rozhodnutí Nejvyššího správního soudu jsou označovány identifikátorem ECLI, jehož účelem je snadnější způsob vyhledávání soudních rozhodnutí.

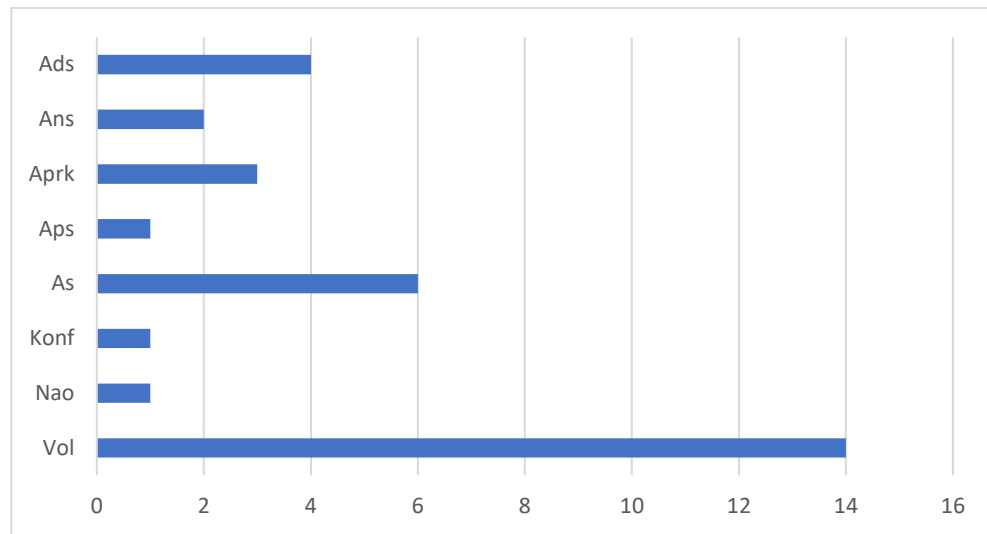
Tabulka 2: Přehled počtu obdržených žalob v letech 2003–2023

Rok/Rejstřík	Kasační věci	Na, Nad, Nao, Nk	Obn, Pst, Kopm, Vol, Konf, Aprk, Aprn, Ao, Kss, Ksz, Kse, Kseo
2003–2007	17 402	3 376	734
2008–2012	12 989	2 489	1 379
2013–2017	15 530	2 084	1 121
2018–2022	19 554	1 296	1 185
2023	737	91	131
Celkem	66 212	9 336	4 550

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z www.nssoud.cz

Stejně tak případům přiřazuje rejstříkové značky. Těm je věnován *Graf 5*, který ukazuje, do kterých rejstříků bylo zařazeno zmíněných 32 žalob. Z grafu je patrné, že nejméně žalob bylo podáno ve věcech kompetenčních sporů a řízení pro vyloučení soudce pro podjatost. Druhou nejméně početnou skupinou byla řízení o návrhu na určení lhůty k provedení procesního úkonu krajským soudem. Naopak nejvíce bylo podáno žalob ve věcech volebních, což bylo zmíněno již v předchozí části, kdy Ústavní soud řešil hned několik ústavních stížností právě proti rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ve věci určení neplatnosti volby prezidenta republiky. V těsném závěsu jsou pak žaloby kasačního charakteru, kterých bylo dohromady

podáno 13, a to v oblasti ochrany před nezákonným zásahem správního orgánu, ochrany proti nečinnosti správního orgánu, sociálního zabezpečení nebo také ve věcech dále neuvedených.

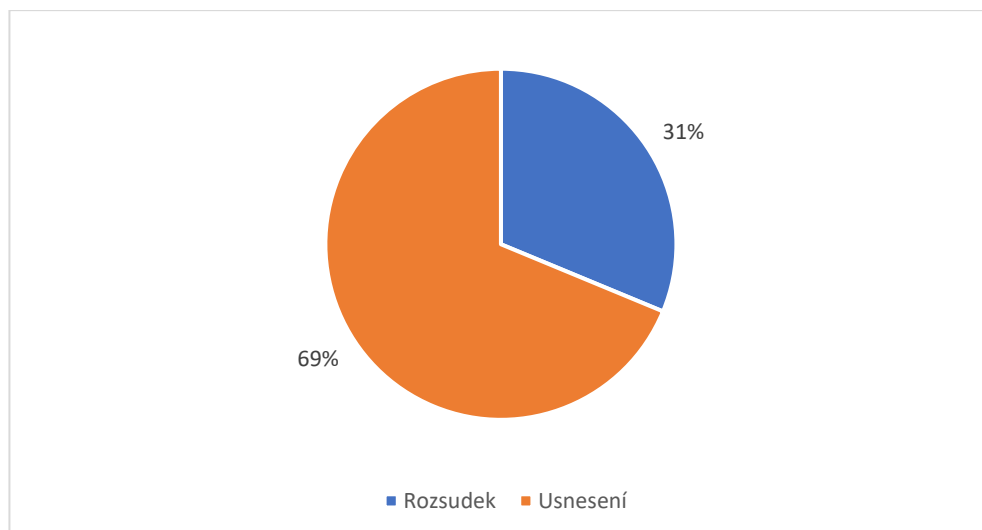

Graf 5: Zařazení do rejstříků

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z www.nssoud.cz

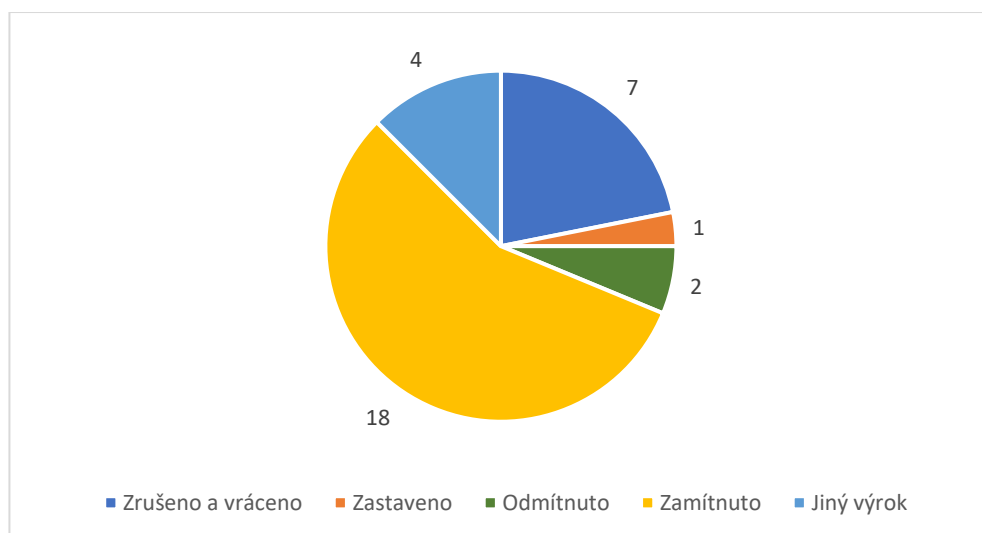
I v případě Nejvyššího správního soudu se analýza bude věnovat formě rozhodnutí (*Graf 6*) a jeho výrokům (*Graf 7*). Nejběžnější formou rozhodnutí bývá usnesení. Soud ním rozhoduje tam, kde nerozhoduje rozsudkem, tedy zejména v procesních záležitostech. Tedy v otázkách týkajících se řízení, jako je jeho zahájení, podmínky, odmítnutí, změna nebo zpětvzetí návrhu účastníka, přerušení řízení, jeho zrušení nebo úhrada nákladů řízení. Jeho prostřednictvím může soud také schválit soudní smír nebo nařídit výkon rozhodnutí. Tento fakt lze pozorovat i v samotném grafu, ze kterého vyplývá, že i Nejvyšší správní soud ve většině těchto případů rozhodoval prostřednictvím usnesení. Rozsudek byl vydán pouze v deseti případech, jedná se tedy o 31 % sledovaných rozhodnutí.

Nejčastějším výrokem ve sledovaných rozhodnutích NSS bylo zamítnutí návrhu, celkem tak soud rozhodl osmnáctkrát, v sedmi případech předchozí rozhodnutí soudu zrušil a vrátil zpět k dalšímu řízení. Dva návrhy soud odmítl a jeden zamítl.

Graf 6: Poměr forem rozhodnutí NSS

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z www.nssoud.cz

Graf 7: Výroky NSS

Zdroj: vlastní zpracování dle dat z www.nssoud.cz

Pod pojmem „Jiný výrok“ je zařazeno rozhodnutí o vyloučení soudce pro podjatost, ve kterém byl soudce shledán nepodjatým. Dalším případem v této kategorii byl kompetenční spor a řízení o kasačních stížnostech ve věcech ochrany před nezákonným zásahem, pokynem nebo donucením správního orgánu, ve kterém soud označil návrh za oprávněný. Jako poslední je zde zařazeno usnesení o nepřiznání odkladného účinku kasační stížnosti.

I v tomto případě budou v kapitole 4 některá z těchto rozhodnutí podrobněji popsána a rozebrána.

4 ANALÝZA JUDIKATURY – VYBRANÉ JUDIKÁTY

Poslední kapitola této bakalářské práce je věnována rozboru vybraných judikátů Nejvyššího správního soudu a soudu Ústavního.

Jak je z předchozí statistické analýzy zřejmé, rozhodnutí soudů v oblasti pravomocí prezidenta republiky je značné množství. Pro účely této práce byl k rozboru vybrán jeden judikát Nejvyššího správního soudu a celkem dva judikáty soudu Ústavního. Každý tento judikát je vybrán v návaznosti na jinou pravomoc prezidenta republiky. První pojednává o pravomoci jmenovat předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu, druhý je zaměřen na jmenování nových profesorů posledním zvoleným judikátem je rozsudek Nejvyššího správního soudu ve spojitosti s jmenováním do funkce soudce.

4.1 Judikát Pl. ÚS 87/06

Prvním vybraným judikátem je nález pléna Ústavního soudu ve věci návrhu předsedkyně Nejvyššího soudu na zrušení rozhodnutí prezidenta republiky, kterým byl JUDr. Jaroslav Bureš jmenován místopředsedou Nejvyššího soudu.

Článek 62 písm. f) Ústavy dává prezidentu pravomoc jmenovat předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu (viz. kapitola 2). Dle většiny názorů převládajících v odborné literatuře není prezident republiky nikterak omezen na výběr ze soudců, kteří u Nejvyššího soudu působí. Tato otázka se však v roce 2006 stala klíčovou v souvislosti s rozhodnutím prezidenta Václava Klause jmenovat JUDr. Jaroslava Bureše druhým místopředsedou Nejvyššího soudu. To svým návrhem na zahájení řízení ve sporech o rozsah kompetencí státních orgánů a orgánů územní samosprávy napadla předsedkyně Nejvyššího soudu.

Navrhovatelka se ve své argumentaci opírá o fakt, že zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (dále jen „zákon o soudech a soudcích“), v § 15 počítá pouze s jedním místopředsedou NS, aby bylo eliminováno případného ovlivňování NS jmenováním vždy dalšího místopředsedy prezidentem. Zároveň odkázala na závěry nálezu Pl. ÚS 17/06, podle nichž Jaroslav Bureš v době jmenování místopředsedou NS nebyl soudce k NS přiděleným. Dle jejího názoru tak prezident jmenováním druhého místopředsedy nejenže překročil své pravomoci, zároveň obešel nedostatek souhlasu předsedkyně NS s přidělením J. Bureše k tomuto soudu, stejně tak, jako

názor ÚS na otázku ústavnosti s přidělením. Celá situace má dle navrhovatelky za účel ohrožit nezávislost Nejvyššího soudu, jakož i ovládnutí moci soudní mocí výkonnou.

K návrhu se prezident dne 20. 4. 2007 vyjádřil. Dle jeho názoru by měl být návrh Ústavním soudem odmítnut. V jeho vyjádření také zazněl názor, že jmenování předsedy a místopředsedů Nejvyššího soudu ponechává Ústava zcela na jeho volném uvážení. Není vázán stanoviskem jiného orgánu, návrhem kandidátů a jeho rozhodnutí nevyžaduje k platnosti kontrasignaci. Jedná je tedy o jeho výlučnou pravomoc. Jediným omezením je dle názoru prezidenta republiky výběr z řad již ustanovených soudců, u nichž lze očekávat, že tuto funkci budou schopni zastat. V případě jmenování druhého místopředsedy nelze argumentovat ani ústavní zvyklostí, ani libovůlí prezidenta, jak tomu bylo v případě argumentace navrhovatelky. Prezident rovněž porovnal počet místopředsedů NS s počtem místopředsedů soudů krajských, jejichž situaci považuje za analogickou. Rovněž uvádí, že nedostatek souhlasu předsedkyně NS neobešel, jelikož ke jmenování místopředsedy NS není souhlasu předsedy Nejvyššího soudu třeba.

Ústavní soud musel nejprve posoudit, zda návrh splňuje náležitosti požadované zákonem, tedy zda je podán oprávněnou osobou, zda je Ústavní soud k jeho projednávání příslušný a zda se jedná o návrh přípustný.

4.1.1 Rozhodnutí Ústavního soudu

Ústavní soud dospěl k závěru, že napadeným rozhodnutím prezidenta republiky mohla být navrhovatelka dotčena, a shledal tak existenci kompetence navrhovatelky. Současně došel k názoru, že prezident republiky je státním orgánem příslušným k jmenování předsedy a místopředsedů Nejvyššího soudu pouze z řad soudců k němu přidělených platným rozhodnutím ministra spravedlnosti, a pouze po předchozím souhlasu předsedy Nejvyššího soudu. Vzhledem k faktu, že prezident nejmenoval místopředsedu Nejvyššího soudu ze soudců Nejvyššího soudu, napadené rozhodnutí prezidenta o jmenování místopředsedy Nejvyššího soudu Ústavní soud zrušil.

4.1.2 Názory veřejnosti

Tento případ byl ve velké míře medializován, což přispělo k intenzivní diskusi.

K rozhodnutí soudu se vyjádřil na příklad JUDr. Pavel Rychetský, dr. h. v., předseda Ústavního soudu České republiky, který se postavil na stranu prezidenta republiky Václava Klause. Dle jeho názoru navrhovatelka Brožová nebyla k podání návrhu oprávněna. Zároveň nesouhlasil s hlavním argumentem navrhovatelky: „*Především nesouhlasím s argumentací, podle níž může prezident republiky jmenovat místopředsedy Nejvyššího soudu pouze ze soudců Nejvyššího soudu, přičemž zvláště závažící je, že v daném případě je to jediná argumentace, na které je celý nálezn vystaven.*“ Podobné stanovisko zaujali i další tři ústavní soudci, Vladimír Kůrka, Jan Musil a Jiří Nykodým. (Rychetský se ve sporu o Bureše postavil za Klause, 2007)

Opačného názoru byl pak na příklad soudce zpravodaj Miroslav Výborný: „*Pan ministr Pavel Němec byl několikrát upozorněn, že souhlas předsedkyně chybí, a přesto v podstatě svévolně prohlásil, že bude postupovat tak, jak postupoval. To prostě Ústavní soud nemohl ponechat nedotčeno. Rozhodnutí bylo nezákonné a současně i protiústavní.*“ (Bureš je u Nejvyššího soudu neprávem, 2007)

4.2 Judikát Pl. ÚS 12/17

Druhým judikátem je nálezn Ústavního soudu ve věci návrhu 1. doc. RNDr. Ivana Ošťádala, CSc., a 2. Univerzity Karlovy proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 21. 9. 2016 č. j. 10 A 186/2015-83 a proti rozsudku správního soudu ze dne 2. 3. 2017 č. j. 7 As 242/2016-43, jimiž bylo rozhodnuto ve věci správní žaloby na nečinnost.

Nejprve je nezbytné nastínit předchozí průběh řízení a obsah ústavní stížnosti. V řízení, které podání stížnosti předcházelo, byl ministrem školství, mládeže a tělovýchovy předložen dopis žalovanému prezidentovi republiky s návrhy na jmenování nových profesorů, mezi nimiž byl i první stěžovatel. Zároveň mu sdělil, že o návrzích bude informována vláda. Dne 8. 4. 2015 vláda svým usnesením předsedovi doporučila, aby spolupodepsal rozhodnutí prezidenta o jmenování některých z navrhovaných profesorů. Stěžovatelé nabyli dojmu, že ve věci jmenování doc. Ošťádala profesorem zůstal prezident nečinným. Z tohoto důvodu podali žalobu na nečinnost žalovaného. Městský soud v Praze tuto žalobu zamítl pro nedůvodnost, jelikož tento druh žaloby je možné podat pouze v případě, nelze-li se ochrany subjektivních práv domáhat v řízení o žalobě proti rozhodnutí správního orgánu. Netýká se totiž přezkumu

úkonů, které již správní orgány učinily, ale chrání před nezákonnou nečinností. V tomto případě městský soud shledal, že prezident v této věci rozhodnutí vydal. A to formou dopisu ministryni školství, mládeže a tělovýchovy za dne 19. 1. 2016, v němž potvrdil své rozhodnutí nejmenovat tři kandidáty na profesory (jedním z nich je první stěžovatel). Následně podanou kasační stížnost zamítl svým rozsudkem Nejvyšší správní soud.

Dne 2. 5. 2017 podali tedy stěžovatelé ústavní stížnost proti těmto zmiňovaným rozsudkům, v níž namítají nerespektování principů právního státu a enumerativnosti veřejnoprávních zásahů. Dle jejich názoru soudy rovněž nedbaly na to, že rozhodnutí prezidenta podle čl. 63 odst. 3 Ústavy podléhá kontrasignaci. V otázce kontrasignace stěžovatelé namítají, že je-li vyžadována, jsou tato rozhodnutí výrazem vůle prezidenta ve spolupráci s vládou. Dopis prezidenta tak může být vnímán pouze jako vnitřní rozhodnutí prezidenta a o formálním návrhu vědecké rady nerozhodl. Aprobací konstrukce „nekontrasignovaných materiálních rozhodnutí“ narušily oba správní soudy princip dělby moci, a rozšířily tak pravomoci prezidenta.

Městský soud v Praze odkazuje na fakt, že rozhodnutí prezidenta představovalo formálně zachycený, objektivizovatelný a nezměnitelný projev vůle stanovující autoritativní úpravu práv a povinností konkrétních subjektů a směřující navenek a není podstatná jeho forma, ale obsah. Stížnost navrhuje zamítnou jako nedůvodnou. Nejvyšší správní soud se vyjádřil k námitce chybějící kontrasignace. Kontrasignaci jsou dle Ústavy podmíněny pouze ta rozhodnutí, která se týkají výkonu jeho pravomocí, nikoli pak rozhodnutí tuto pravomoc nevykonat. I ten navrhuje odmítnutí stížnosti pro nedůvodnost. Jakožto vedlejší účastník řízení uvedl prezident ve svém vyjádření, že stížnost je nedůvodná a neoprávněná. Ten dále odkazuje na napadená rozhodnutí správních soudů a navrhuje ústavní stížnost odmítnout či zamítnout.

4.2.1 Rozhodnutí Ústavního soudu

Ústavní soud shodně s oběma správními soudy konstatoval, že nečinnostní žalobu lze podat pouze tehdy, není-li možné se ochrany subjektivních práv domáhat v řízení o žalobě proti rozhodnutí správního orgánu. Ustálená judikatura správních soudů pak pojem „rozhodnutí“ chápe jako jakýkoliv individuální právní akt vydaný orgánem veřejné moci z pozice jeho vrchnostenského postavení. Z tohoto pohledu jsou tedy námitky stěžovatele na nesprávnou formu rozhodnutí a neexistující proces vydání neopodstatněné. Ústavní soud tedy dospěl k závěru, že stěžovatelé v předcházejícím řízení nenapadli rozhodnutí o nejmenování

doc. Ošťádal profesorem odpovídajícím typem žaloby. Z tohoto důvodu soud návrh posoudil jako nedůvodný, plénum jej tedy zamítlo.

4.2.2 Názory veřejnosti

K rozhodnutí Ústavního soudu se vyjadřoval Pavel Rychetský: „*Mám za to, že správní soudy přiznaly povahu rozhodnutí takovému úkonu prezidenta republiky, který nemá nezbytné formální náležitosti rozhodnutí. Prezident republiky zároveň nemá žádnou ústavní nebo zákonnou pravomoc, na jejímž základě by mohl vydat rozhodnutí o tom, že uchazeče navrženého vědeckou radou nejmenuje profesorem.*“ Stejného názoru v daném případě byl i právník Jiří Zemánek. (Ošťádal neuspěl s ústavní stížností v profesorské kauze, 2017)

Spor trval několik let, a nakonec byli Ivan Ošťádal společně s Jiřím Fajtem jmenováni profesory. Učinil tak prezident Petr Pavel dne 21. 6. 2023.

4.3 Judikát 4 Aps 3/2005–35

Posledním judikátem je rozsudek Nejvyššího správního soudu v řízení o kasační stížnosti JUDr. P. L. proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 16. 6. 2005, č. j. 5 Ca 148/2005-9.

I v tomto případě je na místě nejprve nastínit průběh předchozího řízení a obsah kasační stížnosti. Stěžovatel nejprve podal žalobu proti nečinnosti žalovaného, event. proti rozhodnutí žalovaného, event. na ochranu proti nezákonnému zásahu žalovaného. V této žalobě stěžovatel uvedl, že dne 31. 5. 2001 úspěšně ukončil studium na Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, a to s vyznamenáním. V dubnu 2002 obhájil rigorózní práci a složil rigorózní zkoušku na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, na téže univerzitě nyní studuje v doktorském studijním programu, vykonává pedagogickou činnost, a zároveň publikuje v odborných časopisech. V roce 2001 se v rámci České republiky ve výběrovém řízení na funkci justičního čekatele umístil na prvním místě, v listopadu 2004 složil justiční zkoušku s výsledkem „výtečně způsobilý“. Usnesením vlády byl dne 2. 3. 2005 schválen a navržen prezidentovi republiky (žalovanému) na jmenování soudcem. Žalovaný však jeho žádost odmítl z důvodu jeho věku a toto oznámení obdržel stěžovatel dopisem od ministra spravedlnosti dne 15. 3. 2005. Stěžovatel poukázal na fakt, že žalovaný vydal jen několik svých rozhodnutí o jmenování soudců, a že u skupiny osob žádné rozhodnutí neučinil, jejich jmenování tudíž neodmítl. Dle žalobce je tak prezident republiky *nečinný*. Dále vyslovil názor, že v případě,

že prezident o jmenování části navržených kandidátů rozhodne kladně, zároveň tím rozhodne negativně o kandidátech zbylých. Z tohoto důvodu žalobce podává žalobu *proti rozhodnutí* prezidenta republiky, kterým žalobce nebyl jmenován soudcem. V neposlední řadě poukázal žalobce na rozdílné vnímání faktu, zda odmítnutí kandidátů do funkcí soudců je rozhodnutím, či nikoliv. V této souvislosti podává rovněž žalobu *proti nezákonnému zásahu* správního orgánu, jímž byl zkrácen na svých právech. V žalobě také namítal, že dle čl. 38 odst. 2 Listiny má každý právo, aby jeho věc byla projednávána bez zbytečných průtahů, a mělo by v takovém případě rozhodnout v přiměřené lhůtě. Namítal, že bylo porušeno ustanovení čl. 1 Listiny o svobodě a rovnosti lidí v důstojnosti a právech, stejně tak bylo porušeno ustanovení čl. 3 odst. 1 Listiny, když došlo k diskriminaci skupiny lidí z důvodu věku. Dále došlo k porušení práva žalobce na rovné podmínky v přístupu k voleným a jiným veřejným funkcím a právo žalobce na svobodnou volbu povolání. V závěru žalobce navrhl, aby soud žalovanému uložil povinnost vydat rozhodnutí ve věci jmenování žalobce soudcem, případně, aby rozhodnutí o nejmenování žalobce soudcem zrušil a vrátil žalovanému k dalšímu řízení. Městský soud v Praze žalobu odmítl pro nedostatek pravomoci soudu.

V později podané kasační stížnosti stěžovatel rozporuje závěr Městského soudu v Praze, že žalobou napadený postup žalovaného nemohl stěžovatele zkrátit na jeho veřejném subjektivním právu, neboť žádné takové právo zákonem založeno není. Stěžovatel odkazuje na čl. 21 odst. 4 Listiny (přístupu občanů k voleným a jiným veřejným funkcím za rovných podmínek), čl. 3 Listiny a čl. 2 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (rovnost v přístupu k základním právům, zákaz diskriminace). Konstatuje, že se v jeho případě jedná o veřejné subjektivní právo, jehož ochrany se dovolával. S ohledem na uvedené skutečnosti považuje stěžovatel rozhodnutí Městského soudu za nezákonné.

4.3.1 Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu

Po přezkoumání stížnosti, došel Nejvyšší správní soud k závěru, že je stížnost odůvodněná, zároveň konstatoval, že je podaná včas a stěžovatel splňuje podmínky § 105 odst. 2 soudního řádu správního. Nejvyšší správní soud rozhodl, že Městský soud v Praze svým rozhodnutím pochybil a z pohledu NSS Městský soud to, zda je předmětná věc přezkoumatelná ve správním soudnictví, neposoudil. NSS tak dospěl k závěru, že je kasační stížnost důvodná a odmítnutí žaloby stěžovatele Městským soudem bylo nezákonné. Napadené usnesení

Městského soudu proto zrušil a věc tomuto soudu vrátil k dalšímu řízení, v němž je Městský soud vázán právním názorem vysloveným Nejvyšším správním soudem.

4.4 Shrnutí

Hlavním cílem první části analýzy bylo nastínění případů, které Ústavní soud a Nejvyšší správní soud řeší v návaznosti na problematiku pravomocí prezidenta republiky. Současně šlo o základní přehled, jak tyto soudy rozhodují.

Druhá část pak byla zaměřena na rozbor konkrétních rozhodnutí těchto soudů. V několika z těchto případů bylo polemizováno o tom, co lze, a co naopak nelze považovat za rozhodnutí prezidenta republiky. V tomto ohledu bylo v argumentaci odkazováno hned na několik případných zdrojů, ve kterých odpověď na tuto otázku lze hledat, ne vždy však se stejným závěrem. V tomto případě by bylo řešením zásah zákonodárců a úprava znění současné Ústavy. Stejně tak by tomu mohlo být i v případě kontrasignace, kdy se zde také vyskytl spor o rozhodnutích, které jí podléhají, a které nikoliv. V úvodu byl také zaznamenán problém s odchylkou čl. 62 písm. f) Ústavy od § 15 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů. Tato část Ústavy zůstala i přes vážný spor nezměněna. Dle názoru autorky se jedná o další oblast, na kterou by se zákonodárci měli zaměřit.

Závěrem lze však konstatovat, že nebyly probrány veškeré aspekty dotýkající se vybrané problematiky. Nepochybně se jedná o velmi široké téma a jeho komplexní zpracování by přesáhlo rozsah této práce.

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo vymezit a analyzovat postavení prezidenta republiky podle ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy České republiky, dalších zákonů a navazujících právních předpisů.

Úvodní kapitola byla zaměřena na charakteristiku postavení prezidenta republiky včetně způsobu volby, složení slibu, či se zánikem funkce, společně se základními pojmy s touto problematikou spojenými.

V kapitole druhé byly vyjmenovány a popsány pravomoci prezidenta, které byly rozděleny do dvou kategorií. Jako první byly pospány výlučné, tedy autonomní pravomoci prezidenta. Další podkapitola byla věnována pravomocím kontrasignovaným. V obou kategoriích byly vybrané pravomoci podrobněji popsány a uvedeny konkrétní případy jejich využití, stejně tak, jako možnost jejich delegace. Závěr druhé kapitoly byl věnován aktům prezidenta, jejich formě, náležitostem a jejich soudnímu přezkumu.

Praktická část se věnovala analýze judikatury soudů, zejména Ústavního soudu a Nejvyššího správního soudu, spojených s touto problematikou, tedy s pravomocemi prezidenta republiky. První kapitola praktické části, tedy kapitola třetí, byla zaměřena na analýzu statistickou. Jednalo se především o přehledy počtů obdržených návrhů na zahájení řízení, rozbor forem rozhodnutí, a také přehled samotných výroků soudů. Předmětem analýzy byla rozhodnutí Ústavního soudu z let 1993–2023, na něž navazovala rozhodnutí Nejvyššího správního soudu z let 2003–2023. Hlavním cílem bylo přiblížení rozhodnutí těchto soudů, které byly v následující kapitole zkoumány.

Čtvrtá, a zároveň i poslední kapitola, byla tedy zaměřena na podrobný rozbor tří judikátů Ústavního a Nejvyššího správního soudu spojených s problematikou pravomocí prezidenta republiky. V poslední podkapitole byly analyzovány některé konkrétní problémy, které se v těchto případech vyskytly.

POUŽITÉ ZDROJE

Seznam použité literatury

BÁRTA, Jan, 2007. Prezident republiky a jeho pravomoci v ústavním systému. *Právník*. Praha: Právnická jednota, **146**(2), 135-152. ISSN 0231-6625.

GERLOCH, Aleš, Jiří HŘEBEJK a Vladimír ZOUBEK, 2013. *Ústavní systém České republiky: Základy českého ústavního práva*. Praha: PROSPEKTRUM. ISBN 80-85431-85-8.

JIRÁSEK, Jiří a kolektiv, 2013. *Ústavní základy organizace státu*. Praha: Leges. ISBN 978-80-87576-57-7.

KLÍMA, Karel, 2010. *Ústavní právo*. 4. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-261-5.

KLÍMA, Karel, 1995. *Ústavní právo*. Praha: Victoria Publishing. ISBN 80-85865-63-7.

KOUDELKA, Zdeněk, 2018. *Prezident republiky*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges. ISBN 978-80-7502-126-7.

KOUDELKA, Zdeněk, 2008. Soudní kontrola aktů prezidenta republiky. *Právník*. Praha: Právnická jednota, **147**(10), 1065-1081. ISSN 0231-6625.

PAVLÍČEK, Václav a kolektiv, 2003. *Ústavní právo a státověda: 1. díl Obecná státověda*. Dotisk. Praha: Linde Praha. ISBN 80-7201-141-3.

PAVLÍČEK, Václav a kolektiv, 2008. *Ústavní právo a státověda: 2. díl Ústavní právo České republiky část 1*. 2. podstatně rozšířené vydání. Praha: Linde Praha. ISBN 978-80-7201-694-5.

Ústava ČR: Listina základních práv a svobod: změny zákona o volbách do Parlamentu ČR; Parlament ČR, Ústavní soud, ombudsman, ministerstva; Antidiskriminační zákon, zákon o Sbírce zákonů: redakční uzávěrka 1.7.2021. Ostrava: Sagit, 2021. ÚZ: úplné znění., 1438. ISBN 978-80-7488-475-7.

WINTR, Jan, 2006. *Principy českého ústavního práva: s dodatkem principů práva evropského a mezinárodního*. Praha: Eurolex Bohemia. ISBN 80-86861-75-9.

ZIMEK, Josef, 2006. *Ústavnost a český ústavní vývoj*. 3., nezměněné vydání. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-5255-0.

Seznam použitých internetových zdrojů

Bureš je u Nejvyššího soudu neprávem, 2007. In: *Zprávy Aktuálně* [online]. Praha: *Economia* [cit. 2023-06-28]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz>

NALUS: Vyhledávání rozhodnutí Ústavního soudu České republiky, 2015. *Ústavní soud České republiky* [online]. Brno: Ústavní soud [cit. 2023-06-21]. Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz>

Ošťádal neuspěl s ústavní stížností v profesorské kauze, 2017. In: *IROZHLAS* [online]. Praha: Český rozhlas [cit. 2023-06-28]. Dostupné z: <https://www.irozhlas.cz>

Rychetský se ve sporu o Bureše postavil za Klause, 2007. In: *Zprávy Aktuálně* [online]. Praha: *Economia* [cit. 2023-06-28]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz>

Vyhledávač NSS, 2003. *Nejvyšší správní soud* [online]. Brno: Nejvyšší správní soud [cit. 2023-06-21]. Dostupné z: <https://vyhledavac.nssoud.cz>

Seznam použité judikatury

Nález Ústavního soudu ze dne 7. 11. 2017, sp. zn. Pl. ÚS 12/17 (N 202/87 SbNU 311)

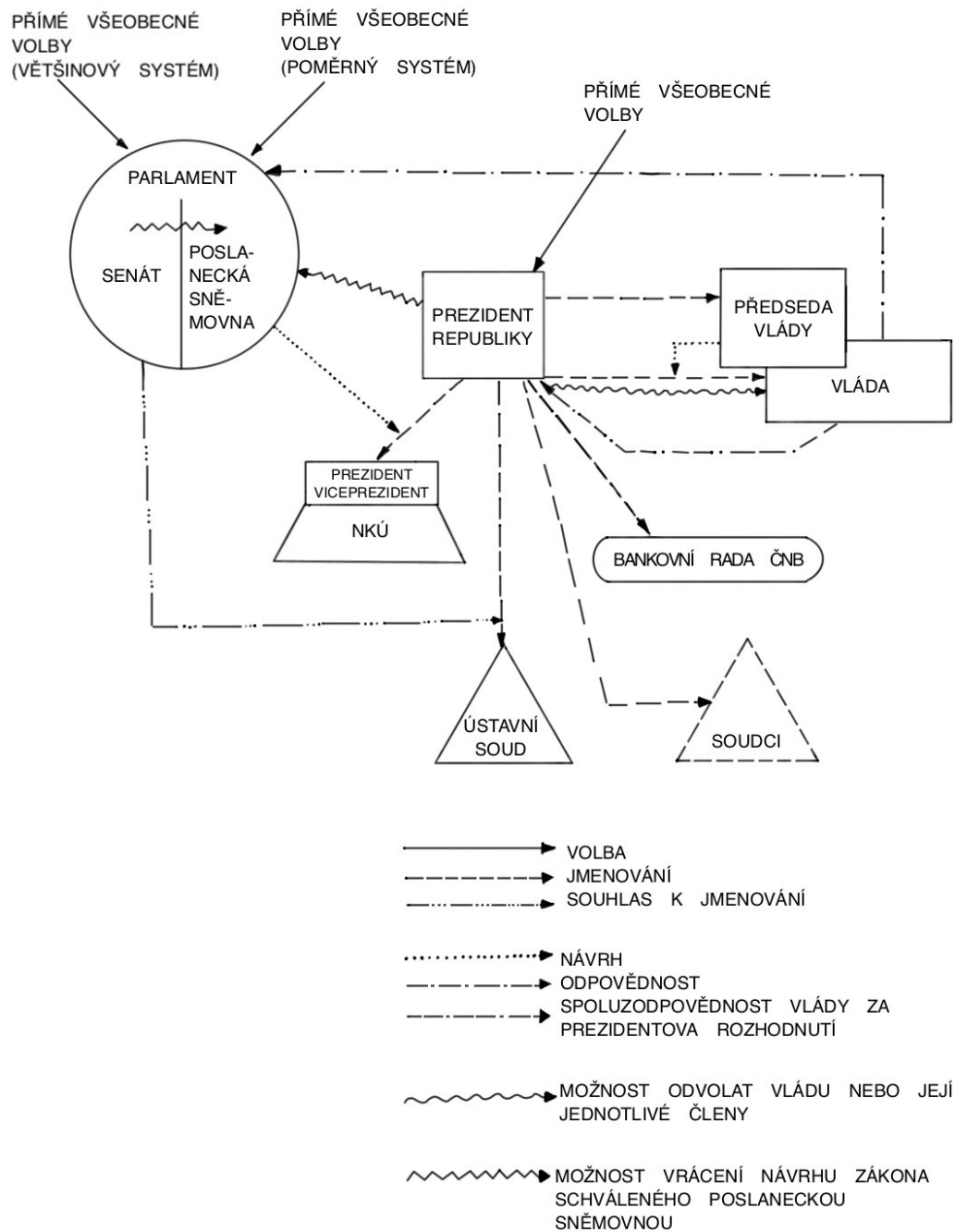
Nález Ústavního soudu ze dne 12. 9. 2007, sp. zn. Pl. ÚS 87/06 (N 139/46 SbNU 313)

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 4. 2006, čj. 4 Aps 3/2005-35, č. 905/2006 Sb. NSS

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A: Organogram k ústavnímu systému České republiky	47
--	----

Příloha A: Organogram k ústavnímu systému České republiky¹

¹ Vlastní zpracování dle KLÍMA, Karel, 2010. *Ústavní právo*. 4. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-261-5.